

ESITTÄVÄN TAITEEN JA MUSEOIDEN VALTIONRAHOITUKSEN UUDISTAMINEN

Lausuntopalveluun ja opetus- ja kulttuuriministeriön kirjaamoon saapui määräaikaan mennessä 15.3.2018 yhteensä 274 lausuntoa. Lausuntopalvelua käyttivät lähes kaikki lausuntopyyntöön vastanneet. Esittävän taiteen valtionrahoituksen uudistamiseen otti kantaa lausunnoissaan 204 tahoa ja museoiden valtionosuusjärjestelmän uudistamista koskevasta osasta lausui yhteensä 83 lausunnonantajaa. Lausunnonantajien joukossa oli Suomen Kuntaliitto, useita ELY-keskuksia, Taike, Museovirasto, Metsähallitus, maakunnan liittoa, kuntia, järjestöjä, valtionosuustoimijoita, vapaan kentän toimijoita sekä yksityishenkilöitä.

Opetushallitus toteaa launnossaan kannattavansa työryhmän esitystä. Opetushallitus kuitenkin toteaa, että koska esitys merkitsee muutoksia valtionosuuden myöntämistä varten kerättäviin tietoihin, tulisi valmistelu muutoksiin aloittaa riittävän ajoissa. Siinä yhteydessä tulisi huomioida myös samaan aikaan käynnissä olevat muutokset kuntien ja kuntayhtymien tiedonkeruissa (Kuntatieto-ohjelma) ja opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuusrahoituksen tietojärjestelmän käynnistyvä uudistaminen.

Lausuntopyyntö koostuu kysymyksistä, jotka liittyivät työryhmän ehdotuksiin. Lisäksi lausunnonantajilla oli mahdollisuus esittää muita huomioita ehdotuksesta.

Esittävän taiteen osiosta annettujen lausuntojen perusteella voidaan todeta, että rahoitusjärjestelmän uudistaminen nähdään perustelluksi taiteen toimintakentän muutosten johdosta ja ottaen huomioon uusien taiteen alueiden ja toimijoiden tarpeet sekä vaikea tilanne varsinkin nk. vapaan kentän alueella. Kansallisen kulttuurin ja sen toimintaedellytysten vahvistamista nykytilanteen vaatimuksiin sekä järjestelmän joustavoittamista pidetään tärkeänä tavoitteena.

Lausunnonantajista noin puolet piti ehdotusta ymmärrettävänä ja toimivana. Ehdotuksia, jotka liittyvät lain ja valtionosuuden tavoitteisiin sekä lain soveltamisalan laajentamiseen kannattaa yli puolet vastanneista. Myös henkilötövuosien määräytymisen perusteita ja vahvistettavien henkilötövuosien minimimäärää, rahoitusta koskevaan suunnitelmaa ja valtionosuusprosentin kokoa kannattaa yli puolet vastanneista. Sen sijaan esittävien taiteiden yhtä yksikköhintaa ja yksikköhinnan painokertoimiin liittyviä ehdotuksia sellaisinaan vastustaa yli 50 prosenttia lausunnon antajista. Vastaajista noin 20 prosenttia ei kannata valtionosuuden saamisen edellytyksiä ja sen määräaikaisuuteen liittyviä ehdotuksia, mutta kannattaa sellaisinaan tai muutettuna yhteensä noin 80 prosenttia vastanneista. Svenska Teaternia pitäisi kansallisena taidelaitoksena 68 prosenttia vastaajista ja lähes sama määrä puoltaisi Tampereen Työväen Teatterin nykyisen aseman säilyttämistä.

Valtiovarainministeriön lausunnossa kiinnitetään huomiota pääsääntöisesti esittävään taiteeseen, mutta näkemykset, jotka liittyvät vaikutuksiin valtiontaloudessa tai yksityisten toimijoiden rahoitukseen koskevat myös museoita. Ministeriö pitää ehdotusta nykyistä järjestelmää työläämpänä, kalliimpana ja hallinnollisesti monimutkaisempana (esimerkiksi määräaikaisuus, säännölliset arvioinnit). Ministeriö ehdottaa jatkovalmistelua, jossa tulisi kiinnittää huomiota ehdotettujen hallinnollisten ja taloudellisten ratkaisujen tarkoituksenmukaisuuteen. Tehtyjä vaikuttavuusarviointeja pidetään hyvin yleisinä ja suuntaantavina ja niitä tulisi täsmentää. Erityisesti vaikuttavuusarvioinnissa tulisi keskittyä viranomaisten työn määrään ja taloudellisiin vaikutuksiin valtiontaloudelle sekä yksittäisille toimijoille. Valtiovarainministeriö toteaa, että uudistuksen toteuttamiseen ei ole varattu määrärahaa nykyisessä julkisen talouden kehityksessä.

Vapaan kentän toimintaan liittyviä ehdotuksia pidetään pääsääntöisesti kannatettavina. Yleisenä huomiona kuitenkin esitetään, että ehdotusta ei tulisi toteuttaa ilman riittävää rahoitusta (85%). Lisäksi useissa lausunnoissa tuodaan esille, että toimiakseen järjestelmä edellyttää aikaisempina vuosina tehtyjen säästötoimenpiteillä vähennettyjen 20 miljoonan palauttamista. Muutoinkin katsotaan, että uudistuksen toteuttamiseen tulisi lisätä määrärahaa 20-40 miljoonaa euroa. Lisäksi on todettu, että toteutettavaa uudistusta tulisi ennen käyttöönottoa pilotoida, koska vaikuttavuutta laitostasolla ei voida työryhmän ehdotuksen perusteella arvioida.

Museoiden osalta selkeä enemmistö vastaajista kannatti esitystä jokaisen kysymyksen osalta. Muutosesityksiä tehtiin eniten kohtiin, jotka käsittelivät maakunta- ja aluetaidemuseoiden korvaamista alueellisilla vastuumuseoilla (7 – 8 §) sekä niiden rahoituksessa käytettävää valtionosuusprosenttia (22 §). Vastauksissa nousi esille erityisesti huoli Uudenmaan ja Lapin maakuntien tilanteesta, jos näissä maakunnissa nykyisin toimivien useampien maakuntamuseon sijaan nimettäisiin kuhunkin maakuntaan vain yksi alueellinen vastuumuseo. Lausunnonantajat pitivät myös tärkeänä, että alueellisten tehtävien hoidosta syntyvät kustannukset kyetään selvittämään riittävän hyvin ja korvaamaan toimijalle. Ympäristöministeriö pitää tärkeänä ja kannatettavana kulttuuriympäristöä koskevien asiantuntijapalveluiden tasapuolisen turvaamisen koko maassa.

Keskimääräistä enemmän muutosesityksiä tuli myös koskien valtionosuuden edellytysten tarkistamista ja vastuumuseoiden edellytysten ja tehtävien hoidon arviointia kolmen vuoden välein (12 §). Lausunnonantajat pitivät tarkasteluväliä liian lyhyenä ja pelkäsivät hallinnollisen työn lisääntymistä.

Lausunnonantajat ovat huolissaan resurssien riittävydestä. Erityisesti alueellisten tehtävien järjestäminen kattavasti koko maan edellyttäisi lisäresursseja. Muussa tapauksessa on vaarana, etteivät uudistuksen tavoitteet palveluiden parantumisesta toteudu ja ns. perusmuseoiden rahoitus kuihtuu.

ESITTÄVÄ TAIDE

LAIN SOVELTAMISALA

Lain soveltamisalan laajentaminen (1 §)

Lausuntopalvelussa asiakohtaan vastanneista (204) ehdotusta kannattaa 62 % (126) lausunnonantajista. Vastaajista 8 ei kannata ehdotusta ja muutettuna sitä kannattaa 34 % (70).

Lain soveltamisalan laajentamista kannatetaan useimmissa lausunnoissa. Useat lausunnonantajat katsovat kuitenkin, että tämä edellyttää lisärahoitusta, jotta nykyisin valtionosuuden piirissä olevat toimijat eivät joutuisi maksajiksi. Osassa lausunnoista katsotaan esittävän taiteen määritelmän rajaavan uusia esittävän taiteen muotoja lain ulkopuolelle. Määrittelyyn esitetään lisättäväksi esitystaide ja performanssitaide. Myös kuorot tulisi mainita erikseen. Muutamassa launnossa toivotaan soveltamisalan laajentamista visuaalisiin taiteisiin.

Osa lausunnonantajista katsoo, että lakiehdotuksen määritelmät elävästä esityksestä ovat vanhakantaisia. Lakiehdotuksessa tulisi huomioida paremmin tulevaisuuden uusia taiteen tekemisen tapoja ja suhdetta kohderyhmiin. ”Yleisön” sijaan voitaisiin käyttää termejä ”kokijat ja osallistujat”. Lisäksi ehdotetaan, että organisaation toimintaa arvioitaessa ja mitattaessa tulisi huomioida ”yleisön” lisäksi myös muut organisaatioiden ympärivuotisen palvelutoiminnan kohderyhmät, kuten yleisötyön ja taidekasvatuksen osallistujat.

TAVOITTEET

Lain tavoite (2 §)

Lausuntopalvelussa asiakohtaan vastanneista (200) ehdotusta kannattaa 67 % (134) lausunnonantajista. Vastaajista 5 ei kannata ehdotusta ja muutettuna sitä kannattaa 30 % (61).

Enemmistö lausunnonantajista piti lain tavoitteita hyvinä ja selkeinä. Useat toivoivat, että niitä täydennettäisiin vielä ammattimaisen taiteen tekemisen tukemisella ja taiteilijoiden työskentelyedellytysten vahvistamisella. Taiteen itseisarvoa tulisi korostaa. Muina täydennyksinä esitettiin yleisötyötä, yhteistyötä eri toimijoiden kanssa ja toiminnan pitkäjänteisyyttä. Tavoitteisiin tulisi lisätä myös taidekentän mahdollisuus uusiutumiseen ja yhteiskunnallisissa muutoksissa mukana elämiseen. Toisessa tavoitteessa tulisi demokratian lisäksi tai sen sijasta viitata yhdenvertaisuuteen.

Useat lausunnonantajat toivoivat selvennystä siihen, miten korkeatasoisuutta ja ammattimaisuutta arvioidaan.

Valtionosuuden tavoite (3 §)

Lausuntopalvelussa asiakohtaan vastanneista (200) ehdotusta kannattaa 76 % (152) lausunnonantajista. Vastaajista 6 ei kannata ehdotusta ja muutettuna sitä kannattaa 21 % (42).

Enemmistö lausunnonantajista kannatti esitettyä muotoilua sellaisenaan, mutta useissa lausunnoissa todettiin tavoitteiden saavuttamisen edellyttävän lisärahoitusta. Esittävän taiteen palvelujen saatavuus harvaan asutuilla alueilla tulee turvata. Myös muutoksia ja lisäyksiä esitettiin: Valtionosuuden tavoitteisiin tulisi lisätä palveluiden lisäksi korkeatasoisten sisältöjen saatavuus ja saavutettavuus. Tavoitteena tulisi olla edistää taidetta itseisarvona ja edistää taiteellisen tekemisen vapautta. Myös viittomakieli ja monikielisyys olisi mainittava ja lisättävä lause, joka korostaa henkilökunnan moninaisuutta.

VALTIONOSUUDEN SAAMISEN EDELLYTYKSET JA MÄÄRÄAIKAISUUS

Valtionosuuden saamisen edellytykset (4 §)

Lausuntopalvelussa asiakohtaan vastanneista (196) ehdotusta kannattaa 57 % (113) lausunnonantajista. Vastaajista 6 ei kannata ehdotusta ja muutettuna sitä kannattaa 39 % (77).

Useat lausunnonantajat katsoivat, että esitettyjä ammattimaisuuden kriteereitä tulisi täsmentää. Myös toiminnan taiteellinen taso tulisi lisätä edellytyksiin. Annetuissa lausunnoissa todettiin, että sesonkiluonteisuus ei sulje pois taiteellista laatua, ammattimaisuutta tai ympärivuotista toimintaa. ”Ympärivuotinen esitystoiminta” ei tunnista uusia tuotantorakenteita ja verkostomaista työskentelyä ja se tulisi muuttaa muotoon ”säännöllinen taiteellinen toiminta” tai ”taiteellinen toiminta, joka luo kosketuspintaa kokijoille ja osallistujille ja monimuotoiselle taiteelliselle toiminnalle”.

Esitettyä toteutuneiden henkilötyövuosien vähimmäismäärää (5 htv) pidettiin liian suurena, sillä se vaikeuttaisi uusien toimijoiden nousemista valtionosuuden piiriin. Sopivampi luku voisi olla 4, 3 tai 2 htv. Myös Taiken jakamien toiminta-avustusten tasoa tulisi nostaa, jotta siirtyminen vapaalta kentältä lain piiriin olisi mahdollista. Lisäksi muistutettiin, että yksikön koon merkitystä toiminnan ammattimaisuudelle ja taiteelliselle täysipainoisuudelle tulee punnita sen edustaman taiteenlajin ja genren kontekstissa.

Kohdassa 4. tulisi edellyttää riittävää määrää ammattitaiteilijoita muun alan ammatillisen henkilöstön lisäksi. Myös ammatillaisuuden vaatimusten vaihtelevuus taiteenaloittain olisi otettava kriteereissä huomioon. Osa lausunnonantajista ehdotti, että luotaisiin taiteilijahenkilötyövuosikerroin, jolla kannustettaisiin palkkaamaan taiteilijoita.

Valtionosuuden määräaikaisuus (5 §)

Lausuntopalvelussa asiakohtaan vastanneista (198) ehdotusta kannattaa 29 % (57) lausunnonantajista. Vastaajista 20 % (39) ei kannata ehdotusta ja muutettuna sitä kannattaa 52 % (102).

Osa lausunnonantajista katsoo, että ehdotuksessa korostuu liikaa toimijoiden vaihtuvuus. Valtionosuuden määräaikaisuus muodostaa toimintayksikön ylläpitäjälle riskin, sillä tämä joutuu tekemään taloudellista ja toiminnallista suunnittelua ja päätöksiä varsin lyhyellä aikajänteellä. Se ei kannusta investoimaan esimerkiksi toimiviin tiloihin tai pysyvään henkilökuntaan. Useissa lausunnoissa korostetaan sitä, että esittävisissä taiteissa pitäisi olla toistaiseksi voimassa oleva kelpoisuus kuten museoilla. Säännölliset tulosneuvottelut ministeriön kanssa ja säädösten mukainen raportointi takaisivat valtionosuuskelpoisuuden tai mahdollisuuden pudottaa toimija pois valtionosuuden piiristä, jos kriteerit eivät täyty. Toistaiseksi voimassa oleva valtionosuus auttaisi taidelaitoksia työllistämään myös freelancereita.

Esitettyjä määräaikoja (3/6 vuotta) pidetään liian lyhyinä. Merkittävien omia kiinteistöjä hallinnoivien toimijoiden kohdalla voitaisiin harkita jopa 10 vuoden määräaika.

Annetuissa lausunnoissa toivotaan selvennystä kriteereihin ja erityisesti siihen, miten kolme- ja kuusivuotisen kauden kriteerit eroavat toisistaan. Osa katsoo, että 3-vuotisissa minimivaatimuksia tulisi höllentää. Myös koelaskelmia vaikutuksista tarvitaan.

(Arviointiin liittyvät kommentit on koottu seuraavaan asiakohtaan.)

Edellytykset hyväksymiselle valtionosuuteen oikeutetuksi kuudeksi vuodeksi (5 §)

Lausuntopalvelussa asiakohtaan vastanneista (188) ehdotusta kannattaa 43 % (81) lausunnonantajista. Vastanneista 14 % (27) ei kannata ehdotusta ja muutettuna sitä kannattaa 43 % (80).

Useat lausunnonantajat katsovat, että kriteereiden tulisi olla nykyistä selkeämmät. Esitetyissä kriteereissä toimijan rakenteet ja taloudellinen tehokkuus korostuvat liikaa eivätkä kerro toiminnan laadusta. Osa katsoo, että isot laitokset ja pienet erikoistuneet toimijat/taiteellisesti korkeatasoiset toimijat tulisi eriyttää painokertoimissa ja kriteereissä. Kuuden vuoden määräaikaisuuden kriteereitä toivottiin kehitettävän siten, että myös kasvukeskusten ulkopuolella olevilla toimijoilla olisi edellytykset pidempään tukeen. Myös alueellinen vaikuttavuus tulisi nostaa keskeiseksi kriteeriksi. Kriteereitä tulisi tarkastella ja päivittää säännöllisesti.

Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota ehdotuksessa käytettyyn terminologiaan. "Taiteellisesti erittäin korkeatasoista" pidettiin epämääräisenä vaatimuksena pitkäaikaisen valtionosuuden saamiselle. Sanan "erityinen" käyttämiseen suhtauduttiin varauksella, sillä se voi luoda diskriminoivan tulkintalähtökohdan tilanteessa, jossa kaikki tai suurin osa toiminnasta täyttää edellytykset. Tehtävään soveltuvaa koulutusta parempina käsitteinä nähtiin olla pätevyys tai tutkinto, jotka paremmin ottaisivat huomioon erilaiset olemassa olevat keinot osaamisen hankkimiseen.

Useat lausunnonantajat toivoivat täsmennystä siihen, miten arviointi toteutetaan, kuka määrittelee laadun ja tekee päätöksen siitä, mihin kategoriaan kukin toimija sijoitetaan. Osa lausunnonantajista esitti huolensa ministeriön harkinnanvallan kasvamisesta. Varsin yleinen näkemys oli, että arviointia varten tulisi nimittää laaja-alaisesti esittäviä taiteita edustava asiantuntijapaneeli, Taikella ei ole tähän riittäviä resursseja. Kuntaliitto ei kannata vertaisarviointia vaan katsoo, että arvioinnin tulisi perustua vuosittain kerättäviin talous- ja toimintatietoihin, joita kerätään valtionosuusrahoituksen laskemiseksi. Arvioinnista ei saa koitua kohtuutonta hallinnollista rasitetta toimijoille

RAHOITUKSEN PERUSTEET JA HENKILÖTYÖVUOSIEN MÄÄRÄN MÄÄRÄYTYMINEN

Henkilötyövuosien määrän määrätymisen perusteet (6 §)

Lausuntopalvelussa asiakohtaan vastanneista (188) ehdotusta kannattaa 62 % (116) lausunnonantajista. Ehdotusta ei kannata 9 vastaajaa ja muutettuna sitä kannattaa 34 % (63).

Pääsääntöisesti i kolmen vuoden tarkastelujaksoa henkilötyövuosien määräämisessä pidetään hyvänä. Vastaajat, jotka eivät kannata ehdotusta perustelevat näkemystään mm. valtionosuuden piiriin ottamisen kelpoisuusedellytysten näkökulmasta, eivätkä niinkään vuosittaisen henkilötyövuosien määrätymisen näkökulmasta. Muutosehdotuksena esitetään, että henkilötyövuosien laskennallisena perusteena tulisi olla esittävän taiteen yksikön toteutuneen henkilötyövuosien määrä viiden edellisen varainhoitovuoden aikana ja valtionosuuden tarpeellisuus lain 3 §:ssä säädetyn tavoitteen kannalta. Lisäksi esitetään, että uusien lain piiriin hakijoiden kohdalla tulisi huomioida vain viimeisin vuosi.

Lausunnoissa otetaan kantaa myös henkilötyövuoden käsitteen soveltumiseen tuotantotalojen ja uusien organisaatiomuotojen rahoitukseen. Useissa lausunnoissa kiinnitetään huomiota siihen, että henkilötyövuosiperusteisuus mm. Tanssin Talo-tyyppisessä organisaatioissa, joissa toiminta perustuu vierailuiden vastaanottamiseen ja kulut eivät niinkään synny oman henkilöstön palkkaamisesta, ei ole paras ratkaisu.

Vahvistettavien henkilötyövuosien minimimäärä (6 §)

Lausuntopalvelussa asiakohtaan vastanneista (187) ehdotusta kannattaa 65 % (122) lausunnonantajista. Vastaajista 9 ei kannata ehdotusta ja muutettuna sitä kannattaa 30 % (56).

Viiden henkilötyövuoden minimimäärää pidetään lähtökohtaisesti hyvänä alarajana ammattimaisen toiminnan järjestämisen näkökulmasta. Kuitenkin huomiona esitetään, että vapaan kentän toimijoiden on vaikea nykyisellä avustustasolla saavuttaa ehdotettua minimiä ja mm. maksaa työehtosopimusten mukaisia palkkoja. Minimimäärän katsotaan myös sulkevan pois erityisesti tuotantotalomalliset organisaatiot. Jotta ehdotettu minimimäärä olisi mahdollista saavuttaa, tulisi vapaan kentän toiminta-avustusten euromäärää kasvattaa. Muutosehdotuksena esitetään, että ensimmäisen kauden toimijoilla rahoitussuunnitelmassa vahvistettu minimimäärän voisi olla suurempi (esim. 10 henkilötyövuotta), vaikka todelliset henkilötyövuodet eivät siihen yltäisikään. Minimääräksi esitetään myös 3 ja lisäksi tulisi ottaa huomioon eri genret. Henkilötyövuosimäärä tulee saada vastaamaan toteutuneita.

Rahoitusta koskeva suunnitelma 86 §)

Lausuntopalvelussa asiakohtaan vastanneista (192) ehdotusta kannattaa 72 % (139) lausunnonantajista. Vastaajista 14 ei kannata ehdotusta ja muutettuna sitä kannattaa 20 % (39).

Rahoitusta koskevaa suunnitelmaa pidetään hyvänä siltä osin, että se takaa pitkäjänteisten suunnittelun mahdollisuuden. Tilapäisten muutosten vaikutukset henkilötyövuosimäärään tulisi saada mahdollisimman pieneksi. Huomiona kuitenkin esitetään, että suunnitelma ei saa jäykistää toimintaa ja estää olennaisia muutoksia toiminnassa. Vaihtoehtona tarkastelujakson pituudeksi esitetään kaikille esittävän taiteen toimijoille viittä vuotta. Rahoitussuunnitelmaa ajatellen viiden henkilötyövuoden määrää pidetään liian haavoittuvana. Rahoitussuunnitelma ei myöskään saa vaikeuttaa liikkuvuutta kategorioiden välillä tai uusien toimijoiden pääsyä lain piiriin.

Valtionosuusprosentti (22 §)

Lausuntopalvelussa asiakohtaan vastanneista (187) ehdotusta kannattaa 56 % (105) lausunnonantajista. Vastaajista kuusi ei kannata ehdotusta ja muutettuna sitä kannattaa 41 % (76).

Lähtökohtaisesti valtionosuusprosentin korottamista pidetään hyvänä, mutta samalla todetaan sen suosivan isoja toimijoita. Pienten toimijoiden rahoituksessa painokertoimilla ei katsota olevan niin suurta merkitystä, että se tasapainottaisi tilannetta. Vaihtoehtona esitetään eri valtionosuusprosentteja pienille ja isoille toimijoille. Ehdotusta ei kannateta, mikäli valtionosuusrahoituksen määrä ei kasva. Hyvänä ehdotuksessa pidetään sitä, että laskentaperusteet ovat nykyistä selkeämmät ja tulkinnanvaraisuus vähenee.

Esittävien taiteiden yksi yksikköhinta (35 §)

Lausuntopalvelussa asiakohtaan vastanneista (188) ehdotusta kannattaa 35 % (65) lausunnonantajista. Vastaajista 56 % (105) vastustaa ehdotusta ja muutettuna sitä kannattaa 18 vastaajaa.

Ehdotusta kannattavat pääsääntöisesti musiikin alan toimijat. Ehdotusta kannatetaan, koska nähdään, että tulevaisuudessa ei tulisi erotella esittävän taiteen toimijoita taiteenaloittain. Lähtökohtaisesti ehdotusta vastustavat tahot ovat teatteri-, tanssi- ja sirkustoimijoita. Esitystä ei kannateta, koska nähdään, että tuotanto- ja kustannusrakenne erityisesti teatteri ja orkesteripuolella eroavat toisistaan merkittävästi. Lisäksi huomioissa todetaan, että tehtyjen säästöpäätösten vuoksi ehdotus olisi erityisesti teatterialalle taloudellista tilannetta entisestään heikentävä.

Yksikköhintojen painottaminen (35 a§)

Lausuntopalvelussa asiakohtaan vastanneista (193) ehdotusta kannattaa 27 % (53) lausunnonantajista. Vastaajista (16) ei kannata ehdotusta ja muutettuna sitä kannattaa 64 % (124).

Ehdotuksessa pidetään hyvänä sitä, että rahoituksen perusteena olevat painokertoimet todetaan laissa. Tämän katsotaan lisäävän rahoituksen läpinäkyvyyttä. Hyvänä pidetään myös sitä, että painokertoimia ei ole säädetty liian tarkoiksi, mutta toisaalta painokertoimet nähdään vaikeasti avautuvina. Painokertoimien vaikutusta on lausunnonantajien näkemyksen mukaan vaikea arvioida, koska vaikutuslaskelmia ei ole tehty toimijoittain. Lausunnoissa todetaan, että painokertoimien vaikutus ei välttämättä ole riittävä pienten toimijoiden osalta, mikäli sitä vertaa nykyisen harkinnanvaraisen määrärahan suuruuteen. Osassa lausuntoja katsotaan, että painokertoimien tulisi olla painoarvoltaan suurempia ja, että alle 25 henkilötyövuoden toimijoihin ei tulisi soveltaa painokerroinkattoa.

Painokertoimiin esitetään muutoksia siten, että painokertoimeen lapset lisättäisiin nuoret, valtakunnallinen kiertuetoiminta kattaisi myös yhteistyön ja vierailuiden vastaanottamisen ja kieleen perustuva painokerrointa laajennettaisiin koskemaan kulttuurisia vähemmistöjä/kulttuurin moninaisuutta. Uusina painokertoimina ehdotetaan toimijan kokoon (pieni) liittyvää painokerrointa, ns. taitelijahenkilötyövuosikerrointa eli painotettaisiin ammattinäyttelijöiden määrää sekä omaa painokerrointa sirkukselle ja tanssille. Kulttuuripoliittista painokerrointa pidetään hyvänä ja joustavana. Alueellisen painokertoimen tärkeyttä painotettiin palveluiden saatavuuden tasa-arvon näkökulmasta.

Svenska Teatern

Lausuntopalvelussa asiakohtaan vastanneista (178) ehdotusta kannattaa 68 % (121) lausunnonantajista. Vastaajista 12 ei kannata ehdotusta ja muutettuna sitä kannattaa 25 % (45).

Ehdotusta kannatetaan perustuslaillisesta näkökulmasta. Svenska Teatern katsotaan olevan kielen perusteella Suomen toinen kansallinen taidelaitos näyttämötaiteen alalla. Vaikka ehdotusta kannatetaan, niin useissa lausunnoissa todetaan kommenttina tai muutosehdotuksena tarve laajempaan keskusteluun kansallisten taidelaitosten asemasta ja rahoituksesta. Samalla perusteella ehdotusta myös vastustetaan. Vastauksista ilmenee, että kansallisten taidelaitosten kokonaisuutta tulisi tarkastella uudelleen mm. rahoituksen ja toiminnan perusteiden (kieli, taiteenala vai jokin muu) näkökulmista. Jos peruste olisi esimerkiksi kieli, niin ruotsinkielinen kansallinen taidelaitos valittaisiin arvioinnin perusteella kaikkien ruotsinkielisten toimijoiden joukosta. Tässä yhteydessä todetaan myös tarpeelliseksi harkita esimerkiksi Tanssin Talon ja Circon kaltaisten tuotantoalustojen asemaa. Kansallisten taidelaitosten maantieteellistä sijoittumista myös tulisi harkita.

Asiakohtaan liittyvät näkemykset kytketään useissa lausunnoissa Tampereen Työväen Teatterin asemaan liittyvään ehdotukseen.

Tampereen Työväen Teatteri

Lausuntopalvelussa asiakohtaan vastanneista (181) ehdotusta kannattaa 18 % (32) lausunnonantajista. Vastaajista 65 % (117) ei kannata ehdotusta ja muutettuna sitä kannattaa 18 % (32).

Kysymykseen on vastannut laaja joukko erilaisia toimijoita ja yksityishenkilöitä. Usea lausuntopyynnön muihin kysymyksiin vastanneista on jättänyt vastaamatta tähän kysymykseen. Toisaalta pelkästään tähän kysymykseen on vastannut 20 % (23) lausunnon jättäneistä. Vastanneista 36 % oli Tampereelta tai sitä ympäröivistä lähikunnista. Tästä johtuen ehdotusta kannattavien ja sitä vastustavien määrä ei ole samalla tavalla tulkittavissa, kuin jonkin toisen kysymyksen kohdalla.

Ehdotusta kannattavat toteavat Tampereen Työväen Teatterin (TTT) aseman olevan poliittinen jäännös ja ideologinen perustelu nähdään vanhentuneena. Lausunnoissa todetaan, että mikäli TTT:n asema halutaan säilyttää, niin teatterille tulisi osoittaa muu tehtävä kuin vanhentunut työväenteatterin käsite. Teatterin toiminnan ei katsota poikkeavan muiden teattereiden toiminnasta.

Ehdotusta myös esitetään muutettavaksi siten, että teatterin tukea ei siirtymäaikana leikattaisi, vaan annettaisiin aikaa sopeuttaa toimintaansa. Muutosehdotuksena esitetään myös laajempi kansallisten taidelaitosten arviointi (kts. kohta Svenska Teatern).

Vastaajista huomattava joukko ei kannata Tampereen Työväen Teatterin aseman purkamista, koska teatterilla nähdään olevan huomattava taloudellinen, alueellinen ja taiteellinen merkitys. Teatteri nähdään alueellisesti ja valtakunnallisesti merkittävänä toimijana, joka tuottaa laadukkaita esityksiä, joista merkittävä osa on kotimaisia kantaesityksiä. TTT tekee laajaa yleisötyötä, yhteistyötä alan toimijoiden ja oppilaitosten kanssa ja työllistää suuren määrän eri alojen freelancereita oman vakinaisen henkilöstönsä lisäksi. Teatterin toiminta vaikuttaa myös kulttuurimatkailuun työllistäen hotelli-, ravintola-, museo- ja kuljetusalan toimijoita. Historiansa ja merkittävyytensä puolesta TTT on merkittävä taidelaitos. TTT:n valtionosuuden huomattava vähentäminen heijastuisi suoraan koko Pirkanmaan esittävän taiteen tarjontaan, koska alueen kunnat eivät voi kompensoida vähennystä lisäämällä kuntarahoitusosuuttaan vastaavasti.

VAPAA KENTTÄ

Työryhmän ehdotukset vapaan kentän toimintaedellytysten parantamiseksi

Lausuntopalvelussa asiakohtaan vastanneista (192) ehdotusta kannattaa 30 % (58) lausunnonantajista. Vastaajista 12 % (23) ei kannata ehdotusta ja muutettuna sitä kannattaa 58 % (111).

Suurin osa lausunnonantajista kannatti työryhmän ehdotuksia vapaan kentän toimintaedellytysten parantamiseksi edellyttäen kuitenkin huomattavasti suurempaa lisärahoitusta (20 – 43,7 miljoonaa euroa). Vapaan kentän harkinnanvarainen tuki on nostettava tasolle, jonka myötä vapaalta kentältä on todellinen mahdollisuus nousta valtionosuusrahoituksen piiriin. Hyvänä ehdotuksessa nähtiin harkinnanvaraisten 1-, 3- ja 5-vuotiset toiminta-avustuskaudet. Toiminta-avustusten minimitasoa pidettiin kuitenkin liian pienenä. Myös projektiavustuksiin toivottiin lisää rahaa.

Työryhmän ehdotuksessa nähtiin hyvänä se, että järjestelmässä luotaisiin kokeilualusta uusille avauksille. Aluekeskusten toimintaa ei tulisi kuitenkaan altistaa turhalle rekonstruktioille, vaan niiden määrärahoja tulisi lisätä. Tanssi talon asemaa tulisi tarkastella erikseen esimerkiksi kansallisena kulttuurilaitoksena.

Osa lausunnonantajista katsoi, ettei vapaata kenttää ole huomioitu tarpeeksi työryhmän työssä ja että ehdotuksen vapaan kentän toimintaedellytysten parantamiseksi tulisi sisältyä hallituksen esitykseen. Osa katsoi, että tarvitaan kannustinjärjestelmä, jonka yhtenä laatukriteerinä on vapaan kentän taiteilijoiden työllistäminen ja alueellinen ammatillinen yhteistyö.

Useissa lausunnoissa toivottiin, että taiteen harkinnanvaraisten avustusten jakoon ja arviointiin liittyvää läpinäkyvyyttä lisättäisiin. Rahoituskokonaisuuden toimintaa (aikataulut, hakeminen, arviointi, päätöksenteko) olisi syytä kuvata tarkemmin. Osa lausunnonantajista katsoi, että Taike-laki olisi uudistettava samalla kun uudistetaan valtionosuusjärjestelmä ja että Taiteen edistämiskeskukselle tulisi osoittaa riittävät resurssit arviointiin.

KAIKILLE YHTEISET KYSYMYKSET

Tulisiko uudistus toteuttaa siinäkin tapauksessa, että järjestelmään ei ole osoitettavissa lisärahoitusta?

Lausuntopalvelussa kysymykseen vastanneista (243) kielteisesti vastasi 85 % (206) ja myönteisesti 15 % (37) lausunnonantajista.

Vaikka uudistusta pidettiin sinänsä kannatettavana ja tarpeellisenä, suurin osa vastanneista katsoi, ettei sitä pitäisi toteuttaa ilman lisärahoitusta. Uudistuksella voisi olla merkittäviä negatiivisia vaikutuksia niille, joiden valtionosuus pienenesi yhteisen vos-prosentin myötä. Useat näkivät tanssin ja sirkuksen mahdollisina häviäjinä uudistuksessa.

Osa lausunnonantajista katsoi, että lakiuudistuksessa on monia toimivia elementtejä, jotka voidaan toteuttaa myös ilman lisärahoitusta, kuten esimerkiksi määräaikaosuudet. Lisärahoitusta tarvitaan ensisijaisesti vapaata kenttää koskevien uudistusten toteuttamiseen.

Vaikuttaako järjestelmä ymmärrettävältä ja toimivalta?

Lausuntopalvelussa kysymykseen vastanneista (225) myönteisesti vastasi 49 % (110) ja kielteisesti 51 % (115) lausunnonantajista.

Useat kielteisesti vastanneet katsoivat, että esitys kaipaava selvennyksiä ja täsmennyksiä. Järjestelmän vaikutuksia ei ole tutkittu ja selvitetty riittävästi. Järjestelmä sisältää paljon harkinnanvaraisia elementtejä, jotka voivat parhaassa tapauksessa korjata htv-perusteisen järjestelmän ongelmia tai taiteenalakohtaisia rahoitusvinoutumia, mutta ne eivät takaa sitä. On vaikea hahmottaa, mitä painokertoimet käytännössä tarkoittavat ja mikä niiden todellinen merkitys olisi. Työryhmän laskelmat tulisi julkistaa.

Myös vapaan kentän rahoituksen kehittämisen toteutustapaan ja –aikatauluun toivottiin selvennystä. Uudistuksen vaikutusta vapaaseen kenttään ei avata riittävästi työryhmän ehdotuksessa.

Osa lausunnonantajista huomautti, että ehdotuksesta puuttuu kokonaan laadun arviointi. Jatkossa tulisi laittaa erityistä painoa tilastoinnin ja raportoinnin kehittämiseen. Taidelaitosten itsearviointia ei pitäisi vähätellä keinona parantaa niiden toiminnan vaikuttavuutta ja julkisen resurssin hyödyntämistä.

Jotkut katsoivat, ettei ehdotettu järjestelmä ole oikeudenmukainen esittävän taiteen kaikkien kenttien suhteen. Ehdotettujen uudistusten katsottiin sisältävän pullonkauloja ja keskenään ristiriitaisia vaikutuksia.

Kommentit ruotsinkieliseen käännökseen ja käsitteisiin

Ruotsinkielisen teatterikentän kattojärjestö toteaa, että Suomessa teatterikentällä termi *utövande konst* on vieras. Sen ei katsota soveltuvan toimialalle eikä se sisällä ajatusta siitä, että joku esittää jotakin jollekulle. *Utövande konst* on käsitteenä laaja ja sitä voidaan käyttää myös taidemuodosta, jota ei koskaan ”esitetä” esityksenä suoraan yleisölle. Käsitettä voidaan esimerkiksi käyttää kirjailijasta, säveltäjästä ja kuvataiteilijasta. Olennaista on, että termiin liittyy subjekti. Taide ei voi olla esittävä yksin. Ruotsiksi sanalle voidaan löytää synonyymi ”harjoittaja”. Sana *uppförande* on lähempänä suomen sanaa esittävä siinä mielessä, että esitetään jotakin jollekulle. Muita vaihtoehtoja voisi olla *performativa konst/ performativa konstarter* (englanniksi *performing arts*).

MUSEOT

TAVOITE JA TOIMINNAN TARKOITUS

Lain tavoite (1 §)

Kannattaa 75, kannattaa muutettuna 6, ei kannata 2 (Yhteensä 83)

Valtaosa lausunnonantajasta kannattaa esitystä. Pykälään on tehty vain yksi muutosehdotus, *demokratia* – sanan tilalle ehdotetaan saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta).

Museotoiminnan tarkoitus (2 §)

Kannattaa 75, kannattaa muutettuna 4, ei kannata 1 (Yhteensä 80)

Valtaosa lausunnonantajista kannattaa ehdotusta. Museolain tarkoitusta ja ammatillisen museotoiminnan määrittelyä kannatetaan kommentteissa. Valtionosuuden tavoite ja se, että opetus- ja kulttuuriministeriö jatkossakin päättää museoiden oikeutuksesta valtiosuuteen, on oikein. (Raaseporin kaupunki/Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo). Ammatillisten museoiden roolia kansalaistoiminnan ja paikallismuseoiden ohjaamisessa pidetään tärkeänä (Kainuun liitto). Museotoiminnan tarkoituksessa korostuu luotettava tiedon tuottaminen ja avoin välittäminen. Tätä on tärkeä korostaa ja on huolehdittava, ettei muu lainsäädäntö mm. tietosuojan ja tekijänoikeuksien osalta vaaranna tämän tehtävän toteuttamista (Suomen museoliitto).

Ammatillisen museotoiminnan määritelmä (3 §)

Kannattaa 75, kannattaa muutettuna 3, ei kannata 1 (Yhteensä 79)

Palveluiden saavutettavuus on tärkeä tavoite. Fyysisen näyttelytoiminnan ja avoinnaolon ohella tarkoittaa myös esim. verkossa ja ympäristöissä tai projektimuotoisena tapahtuvaa toimintaa (Suomen museoliitto, Varkauden kaupunki). Avoinna pidon edellytykset pitäisi määritellä tarkemmin (Tekniikan museo).

Valtionosuuden tavoite (4 §)

Kannattaa 72, kannattaa muutettuna 7, ei kannata 1 (Yhteensä 80)

Lausunnoissa ei ole varsinaisia muutosesityksiä, vain muutamia tarkennuksia. Suomen museoliitto korostaa sen tärkeyttä, että valtionosuudella tuetaan lähtökohtaisesti museoiden itseisarvoisia tehtäviä kulttuuriperinnön tallentamisen, tutkimisen ja esittämisen sekä taiteen edistämisen osalta. Salon kaupunki/museopalvelut haluaisi vähentää ns. perusmuseoiden ja vastuumuseoiden vastakkainasettelua. Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. toivoo, että saavutettavuus lisättäisiin kaikkiin niihin kohtiin, joissa puhutaan saatavuudesta. Saavutettavuuden ja esteettömyyden huomioimista tulisi lisätä myös lakitekstiin.

VALTIONOSUUDEN SAAMISEN EDELLYTYKSET

Valtionosuuden saamisen edellytykset (6 §/5 §)

Kannattaa 71, kannattaa muutettuna 7, ei kannata 2 (Yhteensä 80)

Valtionosuuden edellytyksiä pääosin kannatetaan, lausunnonantajilla on vain yksittäisiä muutosesityksiä koskien avoinnaolon ympärivuotisuutta ja viikottaisuutta (ei tarpeellinen) ja johtajan pätevyyttä (museoalan kokemusta pitäisi edellyttää, ei sulje pois moniammatillisuutta). Vaatimusta kokoelmapolitiisesta ohjelmasta kannatetaan (Suomen museoliitto, Työväenmuseo Werstas). Teollisuustaiteen liitto Ornamo esittää, että taiteilijoille maksettujen palkkojen tulisi olla yksi kriteeri.

ALUEELLISET VASTUUMUSEOT

Maakunta- ja aluetaidemuseoiden korvaaminen alueellisilla vastuuseumoilla (7 – 8 §)

Kannattaa 57, kannattaa muutettuna 17, ei kannata 3 (Yhteensä 77)

Valtaosa lausunnonantajista kannattaa esitystä. Kaksi lausunnonantajaa on sitä mieltä, että maakuntamuseon nimi pitäisi säilyttää. Alueellisten erojen ja identiteetin merkitystä korostetaan tehtävän tarkemman sisällön määrittelyssä. Yksi lausunnonantaja kiinnittää huomiota hallitusohjelman linjaukseen, jonka mukaan kuntien tehtäviä ei tule lisätä, jollei samalla päätetä vastaavan suuruista velvoitteiden karsimisesta tai uusien velvoitteiden täysimääräisestä rahoittamisesta. Museovirasto pitää erityisen hyvänä esitystä nykyisen maakunta- ja aluetaidemuseojärjestelmän korvaamisesta alueellisilla vastuuseumoilla.

Muutosehdotukset keskittyvät Uudenmaan ja Lapin maakuntien tilanteeseen. Uudellamaalla toimii tällä hetkellä kolme maakuntamuseota ja lisäksi Espoo ja Vantaa hoitavat kulttuuriympäristöön liittyviä asiantuntijatehtäviä Museoviraston kanssa tehdyn sopimuksen perusteella. Lausunnonantajat toteavat, että uudistuksella ei ole myönteisiä vaikutuksia kulttuuriympäristön suojelun ja vaalimisen kannalta, jos asiantuntija- ja viranomaispalveluiden saatavuus Uudellamaalla heikkenee. Uudenmaan erityistilannetta perustellaan sillä, että väestönkasvu on suurta ja infrastruktuurin uudistuminen nopeaa. Kustannukset ja valtionosuuden määrä tulisi suhteuttaa intensiivisen kasvualueen suureen työmäärään. Työ on

pitkäjänteistä, vaatii nopeaa reagointia ja kullakin museolla on kehittynyt erityisosaamista, tietovarantoja ja verkostoja, jotka nopeuttavat ja parantavat tehtävien hoitoa. Lausunnonantajat esittävät, että Uudellamaalla erityisesti kulttuuriympäristötehtävä tulee voida jakaa useamman museon kesken. Espoon ja Vantaan erityisjärjestely tulee selvittää (Helsingin kaupunki, Espoon kaupunki, Vantaan kaupunki, Raaseporin kaupunki/Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo, Porvoon museo).

Lapin maakunnan alueella toimii tällä hetkellä kaksi maakuntamuseota. Lisäksi Saamelaismuseo Siidan kulttuuriympäristöyksikkö hoitaa saamelaisalueella kulttuuriympäristötehtäviä. Lausunnonantajat nostavat Lapin osalta esille erityisesti pitkät välimatkat ja kulttuuriltaan, maisemaltaan, toimijoiltaan ja muilta olosuhteiltaan erilaiset alueet, joilla museot toimivat. Lausunnonantajat katsovat, että esitys heikentäisi Lapin maakunnan kulttuuriympäristön säilymisen edellytyksiä ja asiantuntija- ja viranomaispalveluiden saatavuutta. Lausunnonantajat katsovat, että kulttuuriympäristötehtävä ja myös muut vastuumuseotehtävät tulee olla mahdollista jakaa maakunnan alueella useamman kuin yhden vastuumuseon tehtäväksi (Metsähallitus, Tornionlaakson maakuntamuseo, Kemin kaupunki/museotoimi).

Alueellisen vastuumuseon tehtävät (7 §)

Kannattaa 61, kannattaa muutettuna 14, ei kannata 4 (Yhteensä 79)

Kommenteissa ja muutosesityksissä korostetaan tehtäväkokonaisuuden toteuttamisen kaikissa maakunnissa olevan vaativa tehtävä, joka luo paineita toimeenpanovaiheeseen. Tehtävien sisällöstä ja laajuudesta sopimiseen sekä riittävään resursointiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Kattavat palvelut edellyttävät myös lisähenkilöstön palkkaamista ja mahdollisesti ylimaakunnallisia ratkaisuja (Suomen museoliitto, Työväenmuseo Werstas, Lappeenrannan kaupunki, Savonlinnan kaupunki). Yhteistyön järjestäminen tulevien maakuntien kanssa on tärkeää ja tulisi mainita edes perusteluissa (Österbottens förbund, Etelä-Karjalan liitto).

Museovirasto katsoo, että kulttuuriympäristötehtävien kirjaaminen lakiin on merkittävä parannus nykyiseen yhteistyösopimukseen perustuvaan työnjakoon verrattuna.

Alueellista taidemuseotehtävää ei tulisi paisuttaa, vaan nähdä alueellisten museoiden työ muuta taidemuseotoimintaa täydentävänä (Salon kaupunki/museopalvelut). Prosenttiperiaatteen edistämistä ei pitäisi kirjata alueellisten museoiden tehtäväksi ennen kuin kysymys yhden keskityn julkisen hallinnon organisaation roolista prosenttiperiaatteen edistämässä on ratkaistu (Suomen Taiteilijaseura, Teollisuustaitteen liitto Ornamo).

Tehtävään 7 tulisi lisätä saavutettavuus ja esteettömyys (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta). Kulttuuriympäristötehtävässä tulee mainita myös maisema (Saamelaismuseo Siida). Alueellisen museotoiminnan edistämistehtävään tulee lisätä palvelunäkökulma (Museovirasto).

Edellytykset museon nimeämiselle alueelliseksi vastuumuseoksi (8 §)

Kannattaa 63, kannattaa muutettuna 12, ei kannata 2 (Yhteensä 77)

Kommenteissa ja muutosesityksissä nousevat keskeisesti esille Uudenmaan ja Lapin erityistilanne ja lausunnonantajat esittävät, että näiden maakuntien osalta tulee säilyttää mahdollisuus jakaa alueellinen tehtävä useamman museon hoidettavaksi. Lapin maakunnan osalta korostetaan erityisesti alueen laajuutta ja maakunnan jakautumista kolmeen erilliseen kulttuurialueeseen. Maakunnan resursseja tulisi voida lisätä siten, että asiantuntijapalvelut olisivat kaikilla kolmella alueella saatavissa kattavasti. Tällä hetkellä

Museovirasto hoitaa kulttuuriympäristötehtäviä Tornionlaakson maakuntamuseon alueella ja osittain myös Lapin maakuntamuseon ja Saamelaismuseum Siidan alueella (Saamelaismuseum Siida, Torniolaakson maakuntamuseo, Kemin taidemuseo, Lapin liitto).

Lausunnoissa todetaan, että tehtävien hoitamisen kustannukset ja niihin liittyvät henkilötyövuodet tulee riittävän hyvin selvittää ja korvata toimijalle (Hämeenlinnan kaupunki, Pirkanmaan liitto, Porin kaupunki/sivistystoimiala, Suomen Kotiseutuliitto, Lappeenrannan kaupunki/kulttuuri- ja liikuntalautakunta, Suomen Kuntaliitto, Suomen Taiteilijaseura). Ylimaakunnallisten ratkaisujen soveltuvuutta epäillään (Savonlinnan kaupunki, Suomen Kotiseutuliitto). Myös maakuntia tulisi kuulla päätöksiä tehtäessä (Etelä-Karjalan liitto).

VALTAKUNNALLISET VASTUUMUSEOT

Valtakunnallisten erikoismuseoiden korvaaminen valtakunnallisilla vastuuseumoilla (9 – 10 §) Kannattaa 65, kannattaa muutettuna 5, ei kannata 3 (Yhteensä 71)

Vastuuseumoiden osalta on huomattavasti vähemmän kommentteja kuin alueellisen museotoiminnan osalta. Työväenmuseum Werstas toteaa, että uudistus vastaa pääpiirteissään museolakiin ja -asetukseen vuonna 2015 tehtyjä tarkennuksia. Valtakunnallisten erikoismuseoiden on osoitettava vuoden 2018 loppuun mennessä täyttävänsä lain ehdot. On perusteltua, että tämän arviointikierroksen läpäisseet museot nimetään valtakunnallisiksi vastuuseumoiksi.

Valtakunnallisen vastuuseumon tehtävät (9 §)

Kannattaa 63, kannattaa muutettuna 7, ei kannata 3 (Yhteensä 73)

Lausunnoista nousee esille muutamia yksittäisiä havaintoja. Saamelaismuseum Siida toteaa, että laissa olisi todettava Siidan asema ainoana valtakunnallisena vastuuseumona, joka hoitaa omalla toimialueellaan, Suomen saamelaisten kotiseutualueella alueellisille vastuuseumoille kuuluvia kulttuuriympäristön viranomaistehtäviä. Saamelaismuseum Siidan valtiosuuden perusteiden tulee siis perustua museon tehtävien laajuuteen ja niihin käytettyihin todellisiin resursseihin.

Teatterimuseum kiinnittää huomiota kansainvälisyyden rooliin ja huomioonottamiseen rahoitusmalleja kehitettäessä. Suomen museoliiton mukaan rahoituksen perustana oleva harkinnanvaraisuus korostaa opetus- ja kulttuuriministeriön roolia tilaajatyypisenä organisaationa.

Edellytykset museon nimeämiselle valtakunnalliseksi vastuuseumoksi (10 §)

Kannattaa 67, kannattaa muutettuna 4, ei kannata 3 (Yhteensä 74)

Valtakunnallisen vastuuseumon nimeämisestä päätettäessä olisi hyvä kuulla myös kyseisen museon sijaintimaakunnan kanta. Kyseinen museum on osa maakunnan toimintakokonaisuutta ja usein merkittävä käyntikohde oman maakunnan asukkaille sekä matkailijoille. Asiasta voitaisiin keskustella myös ministeriöiden ja maakuntien välisissä aluekehityskeskusteluissa (Etelä-Karjalan liitto).

HENKILÖTYÖVUOSIMÄÄRÄSTÄ PÄÄTTÄMINEN ja EDELLYTYSTEN TARKASTAMINEN

Valtionosuuden perusteeksi vahvistettavan henkilötövuosien määrätymisen perusteet (11 §)

Kannattaa 68, kannattaa muutettuna 7, ei kannata 1 (Yhteensä 38)

Monet vastaajat pitävät kolmen vuoden rahoitussuunnitelmaa kannatettavana. Sen nähdään vahvistavan museoiden pitkäjänteistä toimintaa sekä lisäävän talouden joustavuutta (Suomen museoliitto, Lappeenrannan kaupunki/kulttuuri- ja liikuntalautakunta). Kuitenkin osa vastaajista kokee, että kolmivuotistarkasteluun tulisi ottaa mukaan myös toiminnan laajentumisen mahdollisuus lisähenkilötövuosien kautta esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilötövuosia on vapautunut muualta. Lisäksi henkilötövuosien tulisi vastata toteutuneita henkilötövuosia. Heikennyksenä nähdään alueellisten tehtävien hoidosta saama korotus pelkästään alueelliseen työhön osoitetuista henkilöistä, sillä se vähentää museon muun asiantuntijakunnan mahdollisuuksia osallistua museon alueelliseen toimintaan (Joensuun kaupunki, Tekniikan museo, Tampereen kaupunki, Etelä-Karjalan liitto).

Taidemuseoiden osalta esitetään, että henkilötövuosien määrään laskettaisiin myös se työpanos, jonka kuvataiteilijat tekevät näiden museoiden sisältöjen eteen ja museoita velvoitettaisiin toimimaan asianmukaisesti. On hyvä, että työvoimavaltaisen alan rahoitusta hahmotetaan henkilötövuosien kautta. Opetus- ja kulttuuriministeriössä pilotoitavana oleva näyttelypalkkiojärjestelmä olisi mahdollista sisällyttää VOS-uudistukseen (Suomen Taiteilijaseura, Teollisuustaitteen liitto Ornamo).

Vahvistettavien henkilötövuosien minimimäärä (11 §)

Kannattaa 66, kannattaa muutettuna 5, ei kannata 3 (Yhteensä 74)

Monet vastaajat ovat huolissaan henkilötövuosien minimimäärä riittävydestä. Ehdotetaan muun muassa, että osoitettaisiin lisärahoitusta museoiden konkreettisiin yhdistymisiin, jolloin kannustettaisiin toimijoita etsimään uusia kumppanuuksia. (Oulun kaupunki, Trafiikki-museot, Työväenmuseo Werstas, Tekniikan museo).

Rahoitusta koskeva suunnitelma (11 §)

Kannattaa 68, kannattaa muutettuna 8, ei kannata 2 (Yhteensä 78)

Joensuun kaupunki katsoo, että rahoitusta koskeva suunnitelma lisää valtionosuutta saavien yksiköiden toiminnan suunnitelmallisuutta. Poikkeamisen vahvistetuista suunnitelmista pitäisi olla mahdollista vain poikkeustapauksissa. Saamelaismuseo Siida on huolestunut prosenttiperusteisesti korotetun valtionosuuden muuttumisesta harkinnanvaraiseksi lisärahoitukseksi valtakunnallisten vastuumuseoiden osalta. Harkinnanvaraisten perusteiden läpinäkyvyyttä tulisi korostaa.

Valtionosuuskelpoisuuden edellytysten täyttymisen arviointi kolmen vuoden välein (12 §)

Kannattaa 63, kannattaa muutettuna 11, ei kannata 4 (Yhteensä 78)

Lausunnonantajien kommentteissa pidetään säännöllistä arviointia hyvänä, mutta osa katsoo kolmen vuoden jakson olevan liian lyhyt. Kelpoisuuden tarkistamista määräajoin pidetään perusteltuna uudistuksena (Suomen museoliitto, Joensuun kaupunki). Kolmen vuoden välein tapahtuvaa tarkastelua pidetään kuitenkin useassa kommentissa liian lyhyenä. Sen sijaan ehdotetaan arviointia kuuden vuoden välein (Museoalan ammattiliitto, Nurmeksen kaupunki, Lieksan kaupunki/Pielisen museo, Heinolan museot, Suomen Taiteilijaseura). Valtionosuuskelpoisuuden peruuttamisen menettelyt olisi hyvä myös selventää (Hyvinkään museopalvelut).

Arviointiin liittyvää tietopohjaa toivotaan kerättävän hyödyntämällä vuosittaista kustannustiedonkeruuta. Usea vastaaja korosti, että edellytysten arviointi ei saa lisätä museon ylläpitäjän hallinnollista työtä (Hämeenlinnan kaupunki, Porin kaupunki/sivistystoimiala, Teatteri Hevosenkengän kannatusyhdistys, Halosten museosäätiö, Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura, Kouvolan kaupunki, Kokkolan kaupunki, Suomen Kuntaliitto).

Vastuumuseon edellytysten ja tehtävien hoidon arviointi kolmen vuoden välein (12 §)

Kannattaa 64, kannattaa muutettuna 8, ei kannata 2 (Yhteensä 74)

Kolmen vuoden välein tapahtuvaa tarkastelua pidetään monessa vastauksessa liian lyhyenä aikana. Ehdotuksena esitetään kuuden vuoden välein tapahtuvaa tarkastelua. (Museoalan ammattiliitto, Nurmeksen kaupunki, Heinolan museot, Työväenmuseo Werstas, Kouvolan kaupunki).

Useat vastaajat huomauttavat, että arviointi ei saa lisätä merkittävästi museoiden ns. hallinnollista taakkaa (Joensuun kaupunki, Kokkolan kaupunki).

Museovirasto ehdottaa, että lakiin tulisi kirjata menettelytapa, mikäli museo haluaa luopua vastuumuseotehtävästään. Erityisesti kulttuuriympäristötehtävät jatkuvaluonteisina edellyttävät, että tehtävästä luopumiseen säädetään siirtymäaika. Siirtymäajaksi esitetään yhtä vuotta ennen kolmivuotiskauden päättymistä.

Museoviraston kanssa alueellisesta tai valtakunnallisesta tehtävästä käytävät neuvottelut (12 §)

Kannattaa 69, kannattaa muutettuna 4, ei kannata 1 (Yhteensä 74)

Useat vastaajat toteavat, että kolmen vuoden välein tapahtuva tarkastelu on liian lyhyt aika ja ehdottavat neuvotteluita kuuden vuoden välein (Museoalan ammattiliitto, Suomen Taiteilijaseura). Myös nykyinen neljän vuoden välien tapahtuva tarkastelu saa kannatusta (Saamelaimuseo Siida, Työväenmuseo Werstas). Neuvotteluihin olisi hyvä osallistua myös alueellisen vastuumuseon sijaintimaakunta, koska maakuntien ja alueellisten vastuumuseoiden tavoitteet ja tehtävät limittyvät (Etelä-Karjalan liitto).

Lisäksi todetaan, että valtiosuus uudistus lisää ministeriön ja Museoviraston ohjausvaltaa ja samalla työtä. Tämä on huomioitava molempien organisaatioiden resurssien käytön suunnitelmissa (Suomen museoliitto). Hallinnollisen työn määrä ei saisi lisääntyä (Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura, Österbottens förbund).

RAHOITUSLAIN SÄÄNNÖKSET

Museoiden perusrahoituksen määräytymisperusteet ja valtiosuusprosentti (22 §)

Kannattaa 64, kannattaa muutettuna 7, ei kannata 2 (Yhteensä 73)

Perusrahoituksen suurin ongelma on henkilötyövuosivaje, jonka korjaamiseen tulisi osoittaa lisärahoitusta (Suomen museoliitto). Muutama nykyinen valtakunnallinen erikoismuseo on huolissaan siitä, että korotettu valtiosuus poistuu ja tilalle tulee harkinnanvarainen euromääräinen korotus (Teatterimuseo, Tekniikan museo). Museoiden perusvaltiosuuden perusprosentti jää ennalleen, tämä voi olla viestinnällinen ongelma (Työväenmuseo Werstas).

Alueellisiin vastuumuseotehtäviin myönnettävän rahoituksen määräytymisperusteet ja valtionosuusprosentti (22 §)

Kannattaa 53, kannattaa muutettuna 17, ei kannata 3 (Yhteensä 73)

Enemmistä lausunnonantajista kannattaa esitystä, mutta muutosesityksiä on keskimääräistä enemmän.

Valtionosuuden kohdentaminen henkilötyövuosiin vahvistaa alueellisen työn profiilia museoissa ja luontista paremmat edellytykset varmistaa tasapuoliset palvelut kattavasti kaikkiin maakuntiin (Museovirasto). Lausunnonantajat korostavat, että tehtävien hoitamisesta aiheutuneet kustannukset tulee korvata toimijalle. Laskentaperusteita tulee selventää perusteluissa. Kustannuksiin voidaan laskea myös toiselta museolta ostetut palvelut ja työsuoritteet. Myös se tulee selventää, voidaanko henkilötyövuosilaskennassa huomioida muutkin kuin kokoaikaisesti alueellisiin tehtäviin käytetyt henkilötyövuodet. Lisätehtävien hoitoon tulee osoittaa tarvittavat henkilötyövuodet (Hämeenlinnan kaupunki, Rovaniemen kaupunki, Pirkanmaan liitto, Porin kaupunki/sivistystoimiala, Joensuun kaupunki, Österbottens förbund, Suomen Kuntaliitto). Tehtävien hoitamisesta aiheutuvat kulut tulisi kattaa täysimääräisesti (Suomen museoliitto, Varkauden kaupunki). Eräät valtakunnalliset museot katsovat alueellisten vastuumuseoiden rahoituksen korostuvan liikaa (Trafiikki-museot, Tekniikan museo). Esitys ei huomioi, että museon koko henkilökunta tekee tai sen pitäisi tehdä alueellista työtä (Lappeenrannan kaupunki/kulttuuri- ja liikuntalautakunta, Etelä-Karjalan liitto).

Valtakunnallisen vastuumuseon lisärahoitus (35 c §)

Kannattaa 61, kannattaa muutettuna 4, ei kannata 4 (Yhteensä 65)

Valtakunnallisten vastuumuseoiden harkinnanvaraisen lisärahoituksen tason määrittävät perusteet tulee avata. Harkinnanvaraisuuden on oltava läpinäkyvää, selkeästi määriteltyä ja ennakoitavaa (Museovirasto, Tekniikan museo). Huolena on, että nykyinen kahden rahoitusinstrumentin yhdistäminen merkitsisi rahoituksen määrällistä heikennystä (Teatterimuseo, Trafiikki-museot, Tekniikan museo). Korostetaan, että ministeriön määrittelemät tehtävät tulisi kattaa täysimääräisesti tehtävän hoitamisesta aiheutuvat kulut (Suomen museoliitto).

Lisärahoitusta tulisi aidosti hakea ja hakijoita vertailla keskenään. Museoiden onnistumista, tuloksellisuutta, laatua ja vaikuttavuutta tulisi vuosittain tarkastella monipuolisesti (Työväenmuseo Werstas). Lisäksi ehdotetaan, että myös museokentälle kehitetään rahoitusmalli, joka mahdollistaa tuen erilaisille kertaluonteisille projekteille esittävien taiteiden tavoin (Teatterimuseo).

LISÄRAHOITUKSEN TARVE

Tulisiko uudistus toteuttaa siinäkin tapauksessa, että järjestelmään ei ole osoitettavissa lisärahoitusta?

Vastaajien vahva näkemys on, että lisärahoitus on ehdottoman tärkeää järjestelmän uudistuksen onnistumisen kannalta. Kantana on, että rahoituksen puuttuminen vaarantaa alueellisen tasa-arvon ja palveluiden tasapuolisen saatavuuden. Uudistus merkitsee henkilötyövuosien uusjakoa, mikä edellyttää siirtymäaikaa ja sen rahoittamista sekä henkilötyövuosien kasvattamista. Myös museoiden uudet tehtävät edellyttävät lisärahoitusta. Lisärahoitus tulisikin nähdä investointina, joka lisää alan mahdollisuuksia kehittää toimintaa.

Mikäli lisärahoitusta ei osoiteta, ehdotettujen uudistusten toteuttaminen tuottaa vain niukkuuden jakamista uudessa asetelmassa, jossa häviäjiä ovat reuna-alueet. Mikäli uudistus tehdään ilman lisärahoitusta, tulisi vaikutuksia arvioida erityisesti alueellisen vastuumuseojärjestelmän osalta tarkemmin ennen toimeenpanoa. Uudistuksen tekemättä jättäminen tekisi haittaa alalle pidemmällä tähtäimellä.

JÄRJESTELMÄN YMMÄRRETTÄVYYS JA TOIMIVUUS

Vaikuttaako järjestelmä ymmärrettävältä ja toimivalta?

Ehdotusta pidetään ymmärrettävänä ja tavoitteiltaan kannatettavana (Työväenmuseo Werstas, Lappeenrannan kaupunki/kulttuuri- ja liikuntalautakunta, Kymenlaakson liitto, Kokkolan kaupunki, Etelä-Savon maakuntaliitto). Järjestelmä on pääsääntöisesti toimiva (Suomen Kuntaliitto, Etelä-Karjalan liitto). Toimivuuden arviointi edellyttäisi perusteellisempaa vaikuttavuusarviointia (Suomen museoliitto, Teatteri Hevosenkengän kannatusyhdistys). Käsitteitä sekä kriteerien läpinäkyvyyttä ja oikeudenmukaisuutta tulisi selkeyttää (Heinolan museot, Suomen Rautatiemuseo). Valtiontukea kohdentuu liikaa nykyisen järjestelmän maakuntamuseoille, aluetaidemuseoille ja erikoismuseoille, erityisesti aluetaidemuseojärjestelmä on aikansa elänyt. Sen sijaa uutena portaana olisi pitänyt tunnistaa seudullinen museotoiminta (Salon kaupunki/museopalvelut).

MUUT KOMMENTIT

Uudistusta pidetään yleisesti ottaen onnistuneena ja kannatettavana (Helsingin kaupunki, Kuopion kaupunki) tai katsotaan, että sillä on mahdollisuudet toimia (Porin kaupunki/sivistyspalvelut). Lisärahoituksen tarpeellisuus nousee kommentteissa esiin. Alueellisen museotoiminnan järjestäminen Uudellamaalla ja Lapissa nousee uudelleen esiin kaupunkien kommentteissa (Rovaniemen kaupunki, Tornionlaakson maakuntamuseo, Kemin kaupunki/taidemuseo, Lapin ELY, Helsingin kaupunki, Vantaan kaupunki). Rahoituksen keskeisenä tarkoituksena nousee esiin kulttuuripalveluiden tarpeeseen ja tasavertaiseen saatavuuteen vastaaminen (Suomen Kotiseutuliitto). Varsinais-Suomen liitto nostaa esille Turun taidemuseon tilanteen ja korostaa siirtymäkauden rahoituksen tärkeyttä alueellisen vastuumuseon aseman mahdollisesti menettävillä toimijoilla.

Suomen museoliitto toteaa, että rahoituslain 35 b §:n kirjatusta säästöstä tulisi uudistuksen yhteydessä luopua.

Museovirasto katsoo, että esitys vie museolakia ja rahoitusjärjestelmää kannatettavaan suuntaan ja on linjassa museopoliittisen ohjelman tavoitteiden kanssa. Rahoituksen uudistaminen on poikkeuksellinen mahdollisuus ja se toteutetaan yhtäaikaaisesti laajan maakuntauudistuksen ja ympäristöhallinnon uudistuksen kanssa. Uudistuksesta ja se toteuttamisesta tulee viestiä aktiivisesti, jotta museoista vastaavat kaupungit tarttuisivat tähän mahdollisuuteen.